

МИТНІ РЕЖИМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРОВАДЖЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Державне регулювання економіки містить в собі певні економічні режими, які являють собою інструменти виконання урядом країни своїх функцій. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності є важливою складовою державної політики, тому ефективне формування й використання митних режимів безпосередньо впливає на впровадження митної політики держави.

Під митною політикою розуміється система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі [2]. Захист економічних кордонів і національної безпеки України здійснюється також через систему митних режимів. Митні режими визначають порядок переміщення товарів через митний кордон, обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.

Митне регулювання здійснюється за допомогою правових, адміністративних, економічних методів. На правовий процес регулювання митних надходжень впливають норми вітчизняного й міжнародного законодавства. До адміністративних методів належать державні правила, нормативи, заборони, за допомогою яких держава здійснює безпосередній вплив на суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Економічні методи регулювання базуються на використанні економічного інструментарію митної політики — митного тарифу, податків, митних зборів тощо.

Застосування митних режимів здійснюється з метою захисту кордонів та забезпечення безпеки держави. Захист вітчизняних товаровиробників здійснюється за допомогою тарифного та нетарифного регулювання, які набувають практичного втілення в митних режимах.

Метою статті є аналіз відповідності існуючих митних режимів міжнародним вимогам, можливості їх практичного застосування в сучасних умовах господарювання, дослідження змін у законодавстві відносно регулювання зовнішньоекономічної діяльності та аналіз активності використання митних режимів.

Митний режим регулюється нормативно-правовими актами і міжнародного, і національного права; міжнародними договорами, конвенціями, які були ратифіковані Верховною Радою України і стали части-

ною національного законодавства України. До системи цих правових норм належать: Митна конвенція про міжнародні перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП; Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція), Митний кодекс України; закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про Митний тариф України» тощо [1; 2; 3; 4].

Відповідно до Митного кодексу України митний режим визначається як сукупність норм, що встановлені законами з питань митної справи й залежні від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, що визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються [2].

О. Шахматєв трактує митний режим як спеціальну систему заходів і сукупність методів (прийомів), що забезпечують комплексне застосування митних інструментів регулювання, за допомогою яких опосередковується державний вплив на розвиток зовнішньоекономічних відносин [12].

О. Нападистий стверджує, що митний режим важливий щодо захисту економічних інтересів та національної безпеки України, та визначив митний режим як сукупність правових норм, установлених законодавством для захисту економічних та інших важливих національних інтересів держави, які визначають порядок переміщення через митний кордон України транспортних засобів і товарів та застосування до них митних процедур залежно від мети переміщення [9].

А. Яцушко зазначає, що митний режим являє собою комплекс правових норм, які встановлюють правовий статус товарів, транспортних засобів, предметів, які не є товарами; правовий статус осіб, які мають відношення до володіння, користування, розпорядження ними; порядок переміщення товарів через митний кордон на митну територію; порядок знаходження (перебування) на ній і вивезення за її межі залежно від країни походження товарів, їх виду тощо [13].

В. Ляшенко визначив поняття *режим* як певний стимул та обмеження, підкреслив значущість митних режимів для здійснення ефективного державного впливу на економіку [8].

Приєднуючись до класичного підходу наданого вченими та державним урядом у чинному законодавстві змісту поняття митний режим, слід зазначити, що цей режим є дієвим інструментом реалізації митної політики, який являє сукупність стимулів та обмежень щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Митний режим є засобом захисту економічних інтересів країни.

Аналізом ефективності використання митних режимів та їх відповідності міжнародним вимогам займалися В. Науменко, П. Пашко, В. Русков, С. Терещенко [10; 11]. В. Ляшенко визначив значущість митних режимів у державному регулюванні економіки [8]. Учені розкрили практично всі аспекти цього питання, але в сучасних умовах глобалізації виникає необхідність перегляду митних режимів відповідно до міжнародних стандартів та проаналізувати тенденції активності їх використання з метою створення додаткових можливостей для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Формування митних режимів у певних напрямках дозволить будувати митну політику держави в двох таких напрямках, як протекціонізм та вільна торгівля. При цьому протекціонізм спрямований на захист економічних інтересів держави, жорсткий митний контроль. Метод вільної торгівлі є протилежним протекціонізму та передбачає зменшення митних процедур, митних ставок та створення атмосфери найбільшого сприяння торгівлі.

Митний режим розповсюджується і суспільні відносини щодо встановлення загальних правил митних режимів; відносини між різними ланками виконавчої влади, а також між різними ланками Державної митної служби України щодо порядку застосування митних режимів; відносини між митними органами та фізичними і юридичними особами, які переміщують товари та інші предмети через митний кордон України; щодо володіння, користування, розпорядження товарами та іншими предметами, що переміщуються через митний кордон України; щодо захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які переміщують товари та інші предмети через митний кордон України; щодо встановлення відповідальності за порушення правил митних режимів і притягнення до відповідальності осіб, які порушують ці правила [10].

Переміщення товарів через митний кордон, тобто реалізація митних режимів, здійснюється на підставі загальних принципів переміщення (верховенства права); пріоритету прав людини і громадянина; дотримання прав підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян; рівного права фізичних та юридичних осіб на ввезення в Україну та вивезення з її території товарів та інших предметів. Переміщення товарів і транс-

портних засобів через митний кордон України повинно здійснюватися згідно з митними режимами.

Відповідно до існуючого законодавства в Україні передбачено тринадцять митних режимів:

- імпорт;
- експорт;
- реімпорт;
- реекспорт;
- транзит;
- тимчасове ввезення (вивезення);
- митний склад;
- спеціальна митна зона;
- магазин безмитної торгівлі;
- переробка на митній території України;
- знищення або руйнування;
- відмова на користь держави.

Юридично є можливість застосовувати всі тринадцять режимів в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності. У проєкті нового митного кодексу існують зміни щодо складу та назв митних режимів (табл. 1).

Відповідно до нового кодексу окремо виділяються режими тимчасового вивезення та ввезення, замість режиму магазину безмитної торгівлі наданий режим безмитна торгівля. Ці зміни запропоновані з метою приведення законодавчої бази України у відповідність до вимог Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція).

Декларант, тобто суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, самостійно обирає митний режим, у який розміщуються товари відповідно до мети їх переміщення через митний кордон України і на підставі документів, що подаються митному органу щодо здійснення митного контролю й митного оформлення.

Зміна митного режиму може здійснюватися за умови виконання всіх належних процедур щодо заявленого режиму, дотримання вимог законодавства щодо тарифних та нетарифних заходів регулювання та подання митному органу для здійснення митного контролю та оформленню товарів відповідних документів, що підтверджують заявлений режим.

Визначення митного режиму здійснюється за такими ознаками:

- характер зовнішньоекономічної угоди, за якою переміщуються товари;
- напрямок переміщення товарів через митний кордон України;
- платоспроможність контрагентів угоди;
- вимоги державного регулювання щодо переміщення товарів тощо.

При цьому слід визначити роль митних органів, які ухвалюють рішення про можливість поміщення кон-

Митні режими у відповідності з існуючим та проектом нового Митного кодексу України [15]

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст відповідного положення (норми) проекту акта
Стаття 185. Види митного режиму Відповідно до мети переміщення товарів через митний кордон України запроваджуються такі види митного режиму:	Стаття 255. Види митного режиму Відповідно до мети переміщення товарів через митний кордон України запроваджуються такі види митного режиму:
1) імпорт;	1) імпорт;
2) реімпорт;	2) реімпорт;
3) експорт;	3) експорт;
4) реекспорт;	4) реекспорт;
5) транзит;	5) транзит;
6) тимчасове ввезення (вивезення);	6) тимчасове <i>ввезення</i> ;
	7) <i>тимчасове вивезення</i> ;
7) митний склад;	8) митний склад;
8) спеціальна митна зона;	9) спеціальна митна зона;
9) магазин безмитної торгівлі;	10) <i>безмитна торгівля</i> ;
10) переробка на митній території України;	11) переробка на митній території України;
11) переробка за межами митної території України;	12) переробка за межами митної території України;
12) знищення або руйнування;	13) знищення або руйнування;
13) відмова на користь держави.	14) відмова на користь держави.

кретного товару в митний режим, який вибраний декларантом.

Митний орган надає дозвіл на використання митного режиму або відмовляє в такому дозволі, аналізуючи умови розміщення товару в цей митний режим.

Під час аналізу застосування митних режимів в Україні можна дійти висновку, що найбільшої ваги (тобто найбільшого застосування) набувають режими імпорту, експорту, транзиту, митний склад. Створюються додаткові можливості до застосування режиму зони вільної торгівлі та формування цієї зони з Євросоюзом.

Під **імпортом** розуміють митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеженого терміну їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень [2]. Проект нового Митного кодексу вносить коригування в поняття імпорту та зазначає, що імпорт — це митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію Украї-

ни товари після виконання усіх необхідних митних формальностей залишаються на цій території без зобов'язань щодо їх зворотного вивезення [15]. Тобто в новій трактовці підкреслюється стан товарів після ввезення (залишаються на території України) з метою правильного визначення даного режиму працівниками митних органів.

Увезення товарів на митну територію України в режимі імпорту передбачає такі заходи:

1) подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови ввезення товарів на митну територію України;

2) сплату податків і зборів, якими обкладаються товари під час ввезення на митну територію України згідно з законами;

3) дотримання вимог, передбачених законом, щодо заходів нетарифного регулювання та інших обмежень.

Слід зазначити, що цей режим є найбільш склад-

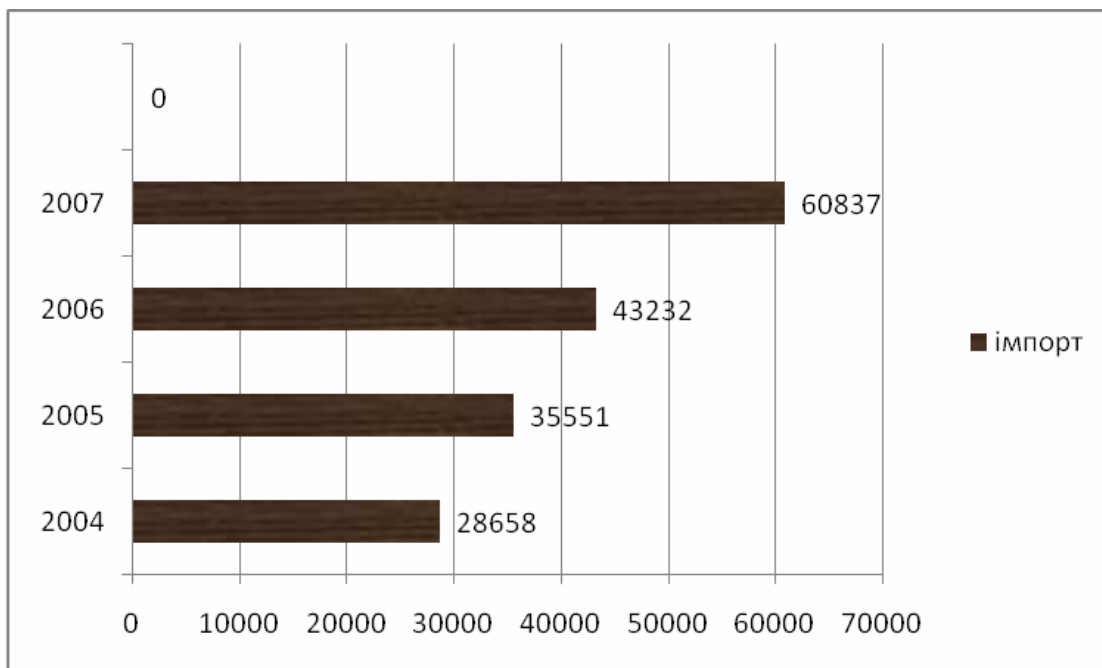

Рис.1. Везення товарів в режимі імпорту в Україну в 2004-2007 роках, млн. дол. США

ним для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, адже передбачає достатньо складну процедуру митного оформлення.

В Україні спостерігається тенденція збільшення товарів, які були задекларовані в режимі імпорту. У 2007 р. імпорт склав 60837 млн. дол. США, що на 41 % більше, ніж у 2006 році (рис. 1) [7].

Найбільшими торговельними партнерами України є Російська Федерація, частка якої складає 28 % загального обсягу імпорту товарів в Україну. Значним торговельним партнером є Німеччина, частка імпорту складає 10 % [7].

У 2007 р. порівняно з 2006 р. збільшились обсяги імпорту з Туркменістану у 2,1 рази (на 2649 млн. дол. США), Казахстану — у 2 рази (на 812 млн. дол. США), Білорусії — на 15 % (на 189 млн. дол. США), Узбекистану — на 51 % (на 185 млн. дол. США), Німеччини — на 37 % (на 1559 млн. дол. США), Китаю — на 43 % (на 999 млн. дол. США), Польщі — на 38 % (на 799 млн. дол. США), Південної Кореї — на 67 % (на 630 млн. дол. США).

За структурою імпорт складається на 27 % з паливно-енергетичних товарів, 32 % — машини, устаткування та транспорт, 14 % — продукція хімічної промисловості, 7 % — продовольчі товари, 8 % — метали та вироби [7].

Зазначимо, що імпорт товарів за дев'ять місяців 2008 р. збільшився на величину близько десяти відсотків ніж у 2007 р. Але світова фінансова криза внесе суттєві коригування у величину та структуру

імпорту України. Загальна величина імпорту суттєво зменшиться. Структура імпорту буде залежити від нових державних пріоритетів і платоспроможності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Під **експортом** розуміють митний режим, відповідного до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язань про їх повернення на цю територію та без установлення умов їх використання за межами митної території України [2].

До умов переміщення товарів у режимі експорту відносяться:

1) подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови вивезення товарів за межі митної території України

2) сплата податків і зборів, установлених на експорт товарів;

3) дотримання експортером вимог, передбачених законом [2].

У проекті нового Митного кодексу зазначається, що митні органи не повинні вимагати обов'язкового підтвердження прибуття товарів, що експортуються, у пункт призначення за межами митної території України.

Розміщення товарів у митний режим експорту здійснюється декларантом на підставі договорів (контрактів) купівлі-продажу, про здійснення бартерних (товарообмінних) операцій, а також інших зовнішньоекономічних угод, якими передбачено вивезення за межі митної території України товарів, що належать резидентам України, без їх зворотного ввезення.

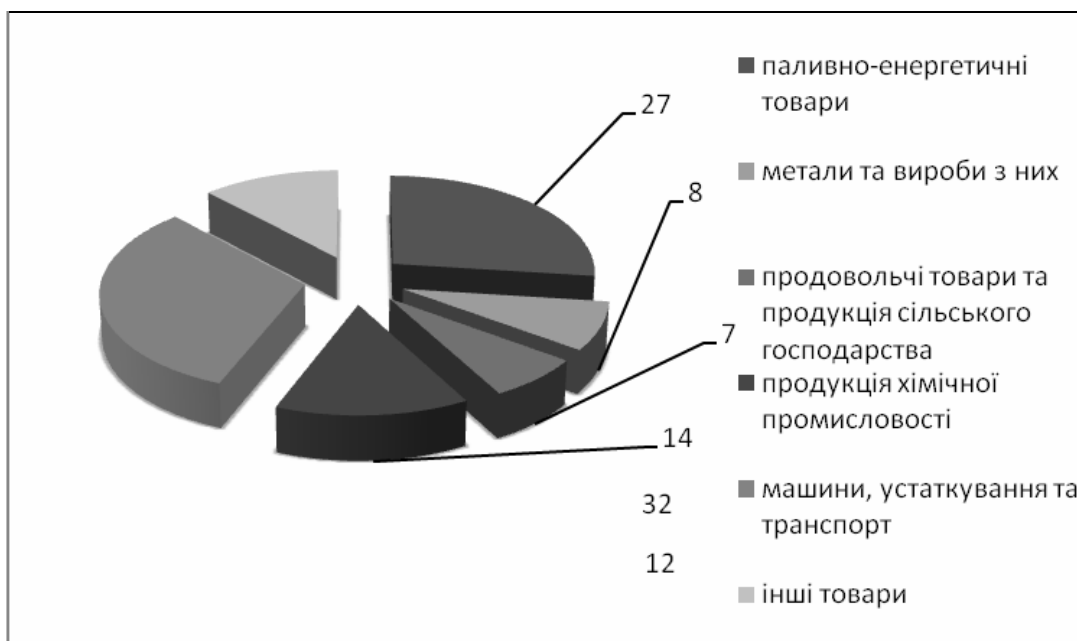

Рис. 2. Структура імпортих операцій в 2007 році, %

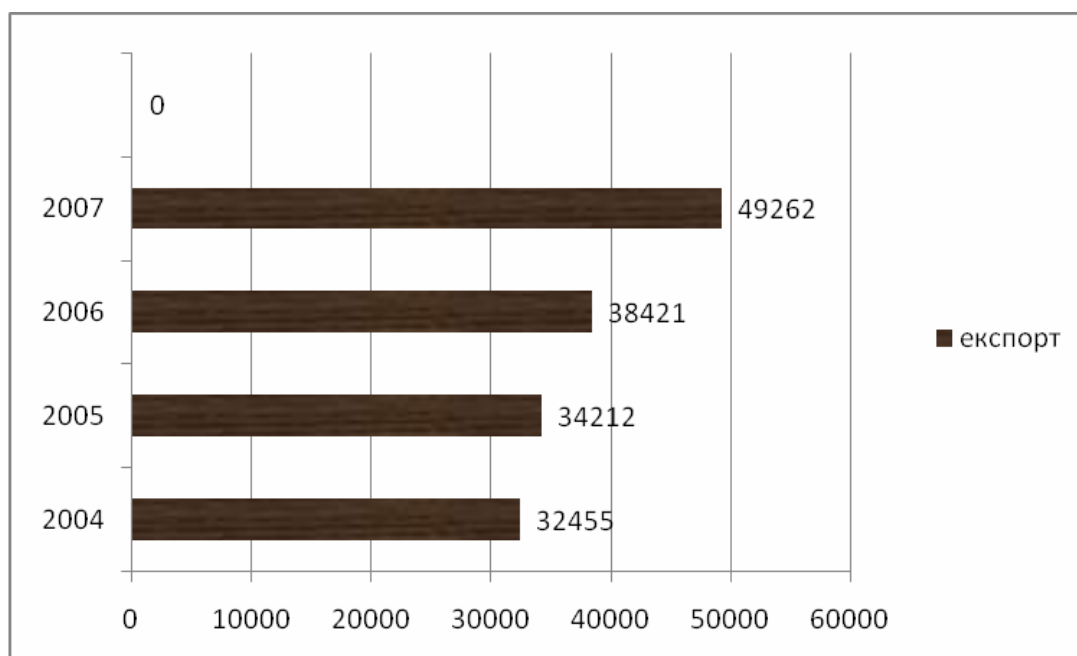

Рис. 3. Обсяг експорту у 2004—2007 роках, млн. дол. США

При здійсненні бартерних (товарообмінних) операцій оформленню в цьому митному режимі підлягає експортна частина товару за зовнішньоекономічним бартерним (товарообмінним) договором (контрактом).

В Україні існує тенденція збільшення експортних операцій. В 2007 р. проти 2006 р. експорт збільшився на 28 % та склав 49262 млн. дол. США. (рис. 3) [7].

Найбільшими торговельними партнерами щодо експорту товарів є також Російська Федерація, частка якої складає 26 % загального обсягу експорту товарів, та Німеччина — 3 % експорту[7].

У 2007 р. на відміну від 2006 р. збільшилися обсяги експорту до Казахстану — на 74 % (на 608 млн. дол. США), Білорусії — на 28 % (на 339 млн. дол.

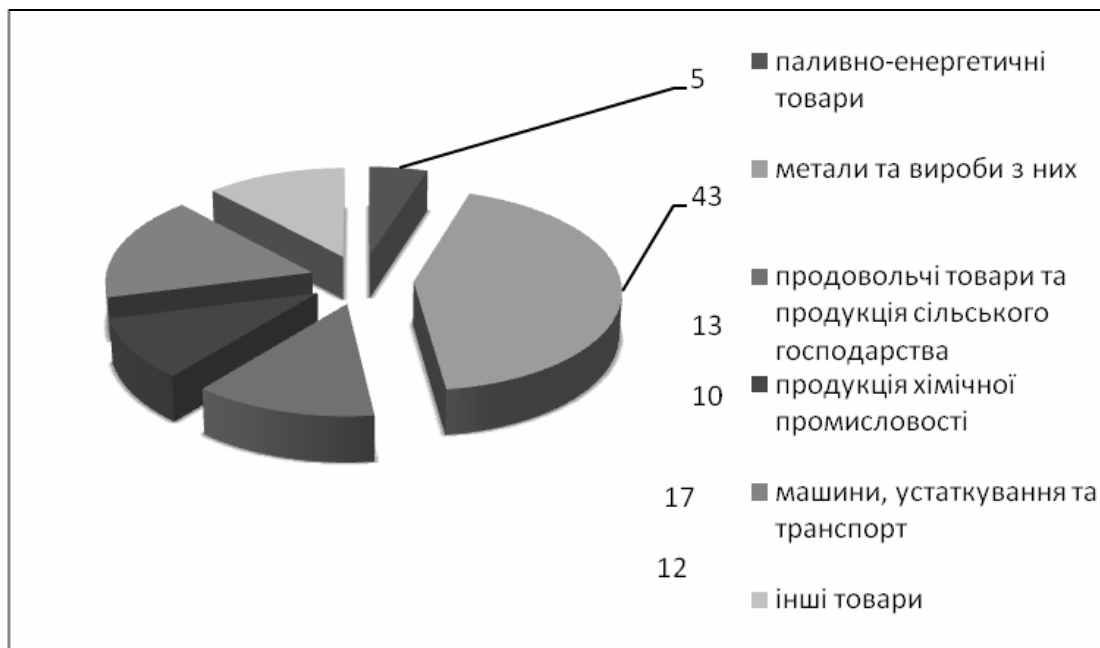

Рис. 4. Структура експортних операцій в 2007 році, %

США), Туреччини — на 53 % (на 1259 млн. дол. США), Німеччини — на 28 % (на 360 млн. дол. США), Польщі — на 22 % (на 293 млн. дол. США), Угорщини — на 31 % (на 289 млн. дол. США), Сирії — на 41 % (на 245 млн. дол. США) [7].

За структурою експорт у 2007 р. складається на 43 % — з металів та виробів, 17 % — з машин, устаткування та транспорту, 13 % — з продовольчих товарів, 10 % — з продукції хімічної промисловості, 5 % — з паливно-енергетичних товарів [7].

Слід підкреслити тенденцію до збільшення експорту металів та виробів у 2004 — 2007 рр. Фінансова та промислова криза 2008 р. зачепила саме металургійний комплекс України, що призведе до значної зміни величини та структури експортно-імпортних операцій. Величина експорту за прогнозами у 2008 р. значно зменшиться. Тому виникає необхідність розробки дієвих заходів щодо стимулювання експортної діяльності за рахунок державних дотацій підприємств суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та певних пільг (за можливістю перерозподілу у даний період Держбюджету) та інших заходів державного впливу.

Ефективність експортно-імпортних операцій у 2006 — 2007 рр. призвела до збільшення надходжень у Держбюджет України. Так, у 2007 р. порівняно з 2006 р. збільшилась величина митних платежів на 12 954, 6 млн. грн. Величина надходжень від ПДВ у 2007 р. проти 2006 р. зросла на 9799, 3 млн. грн., акцизу — 415, 9 млн. грн., мито — 2635, 5 млн. грн., митних зборів — 64, 7 млн. грн. (Табл. 2) [7].

Під митним режимом **транзит** розуміють режим, при якому товари й транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України [2].

У Митному кодексі України визначений перелік умов переміщення товарів у режимі транзиту. Товари, що переміщуються транзитом, повинні:

1. Перебувати у незмінному стані, крім змін внаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування;
2. Не використовуватися на території України ні з якою іншою метою, крім транзиту;
3. У випадках, визначених законодавством України, переміщуватися за наявності дозволу на транзит через територію України, який видається відповідними уповноваженими органами;
4. У випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, переміщуватися встановленими маршрутами та шляхами;
5. Бути доставленими до митного органу призначення у термін, що визначається відповідно до чинних в Україні нормативів на перевезення вантажів, залежно від виду транспорту, маршруту, відстані до кінцевого пункту та інших умов перевезення [2].

Цей митний режим використовується у випадку транспортного перевезення товарів через митну територію України. Використання режиму передбачає, що під час ввезення товарів в Україну, у пункті пропуску

Стан справляння митних платежів у розрізі податків та зборів, млн. грн. [7].

Вид платежу	2005 рік	2006 рік	2007 рік	Абсолютне відхилення, 2007 до 2006
ПДВ	23001,4	31900,5	41700,0	+ 9799,3
Акциз	502,0	916,2	1332,1	+415,9
Мито	6518,2	7246,0	9880,5	+ 2635,5
Митні збори	883,6	1004,5	1069,2	+ 64,7
Єдиний збір	68,7	81,5	103,1	+ 21,6
Інші	27,2	26,1	34,8	+ 8,7
Разом	31001,1	41173,9	54119,5	+ 12945,6

подається вантажна митна декларація, оформлена відповідно в митному режимі транзиту. Наявність ВМД є підставою для перевезення товарів під митним контролем у митницю призначення в установленій митницею термін.

Існує два виду транзиту: прохідний та внутрішній митний транзит. Прокідний митний транзит — це переміщення під митним контролем з одного пункту пропуску, розташованого на митному кордоні України (пункт ввезення на митну територію України) в інший пункт пропуску (пункт вивезення за межі митної території України).

Внутрішнім митним транзитом вважається переміщення товарів під митним контролем: з пункту пропуску, розташованого на митному кордоні України (пункт ввезення на митну територію України), у митний орган, розташований на митній території України; з митного органу, який розташований на митній території України, у пункт пропуску, розташованому на митному кордоні України (пункт вивезення за межі митної території України); з одного митного органу, розташованого на митній території України, в інший митний орган, розташований на митній території України.

Транзит товарів через територію України здійснюється за маршрутами, які визначаються перевізниками на їх власний розсуд, виходячи з міркувань економічної доцільності, за умови додержання вимог, визначених Кабінетом Міністрів України відповідно до Митного кодексу України.

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про встановлення граничних термінів прохідного митного транзиту товарів» установлені граничні строки прохідного митного транзиту залежно від виду транспорту: автомобільний — до 10 діб; залізничний — до 28 діб; авіаційний — до 5 діб; морський та річковий — до 20 діб; трубопровідний — до 31 доби [5].

В Україні спостерігається тенденція збільшення оформлення вантажів у режимі транзиту. Так у 2007 р.

проти 2006 р. оформлено вантажних митних декларацій у режимі транзиту більше на 43, 8 тис. шт. та оформлено вантажів у режимі транзиту більше на 16, 1 млн. тон. (рис. 5, 6) [7].

Законом встановлено, що транзит товарів супроводжується товарно-транспортною накладною, складеною мовою міжнародного спілкування. Залежно від обраного виду транспорту такою накладною може бути:

- авіаційна вантажна накладна (Air Waybil);
- міжнародна автомобільна накладна (CMR);
- накладна СМГС;
- консамент (Bill of Lading).

Може допускатися транзит товарів, який супроводжується й рахунком-фактурою або іншим документом, у якому позначено вартість товарів; пакувальним листом; книжкою ВМД; вантажною відомістю. При декларуванні транзитних товарів відповідно до митного законодавства України митним органам подається ВМД. Декларування ж транзитних товарів, що переміщуються авіаційним транспортом, здійснюється за авіаційною вантажною відомістю з поданням митним органом ВМД.

Під **тимчасовим ввезенням (вивезенням)** розуміють режим, у якому товари можуть ввозитися на митну територію України (вивозитися за межі митної території України) з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування [2].

У проекті нового Митного кодексу України замість режиму тимчасового ввезення (вивезення) надано два режиму: режим тимчасового ввезення та режим вивезення. Ці зміни в законодавстві запропановані з метою його приведення до вимог Кіотської конвенції [15].

При цьому під тимчасовим ввезенням розуміється митний режим, відповідно до якого іноземні товари можуть ввозитися на митну територію України з повним умовним або частковим умовним

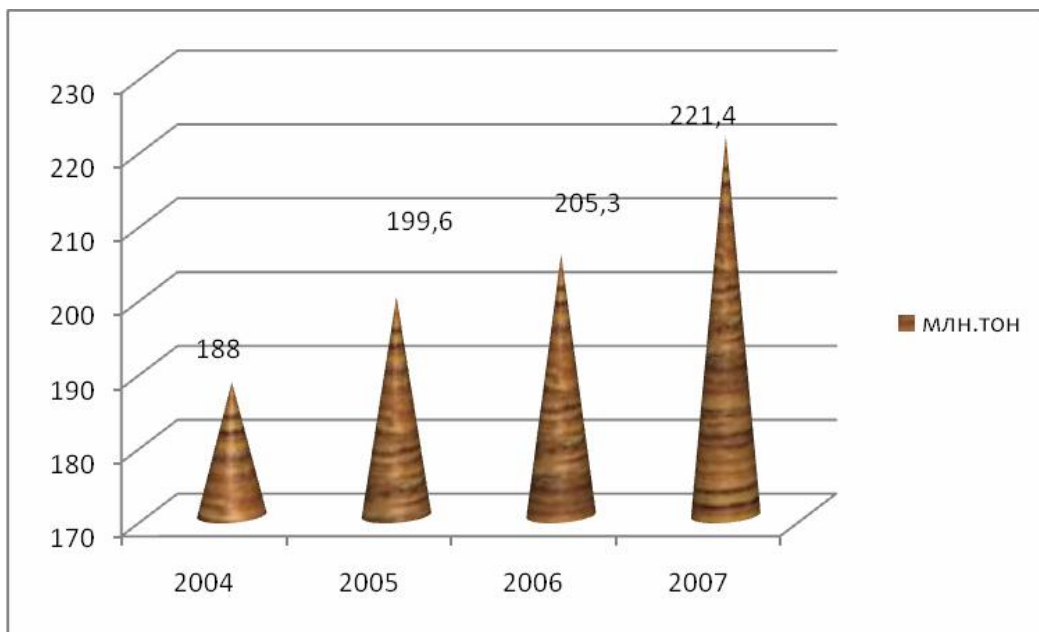

Рис. 5. Оформлено вантажів у режимі транзиту, млн. тонн.

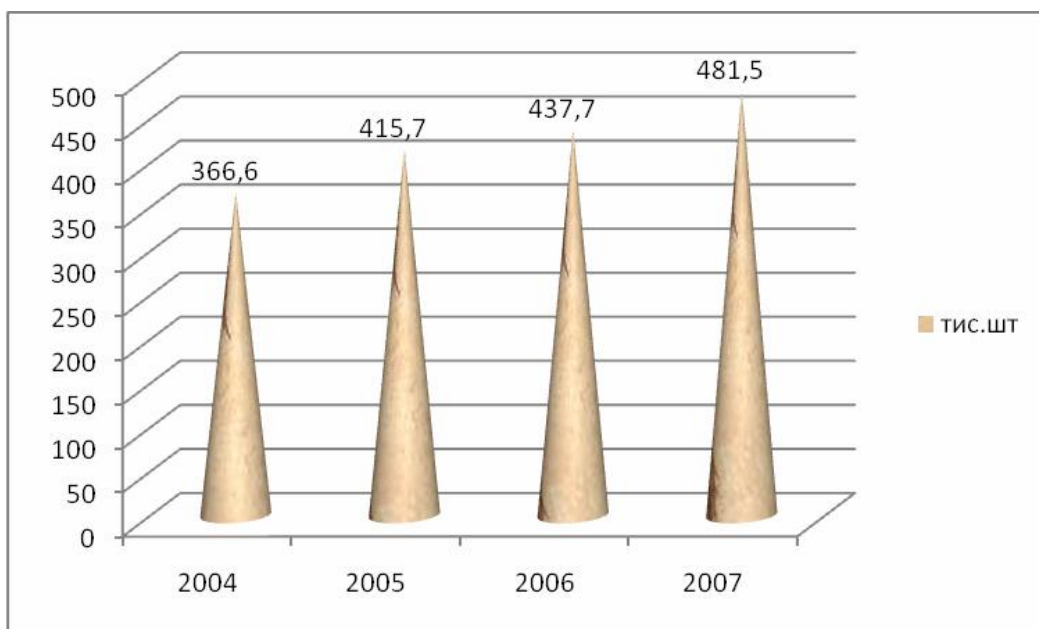

Рис. 6. Оформлено вантажних митних декларацій у режимі транзиту, тис. шт.

звільненням від оподаткування та з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування та користування. Тимчасове вивезення — це митний режим, згідно з яким українські товари можуть вивозитися за межі митної території України зі звільненням від сплати мит та податків та з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зно-

шення чи втрат за нормальних умов транспортування та користування.

Умови переміщення товарів у режимі тимчасового ввезення (вивезення), переміщення товарів у режимі тимчасового ввезення (вивезення) передбачає:

1) подання митному органу документів на такі товари з обґрунтуванням підстав їх тимчасового ввезення на митну територію України (вивезення за межі митної території України);

2) надання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), зобов'язання про їх зворотне вивезення (ввезення) у строки, що обумовлені метою тимчасового ввезення (вивезення), але не перевищують строків, установлених цим Кодексом;

3) подання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), дозволу відповідного компетентного органу на тимчасове ввезення (вивезення), якщо отримання такого дозволу передбачено законом. Загальний термін тимчасового ввезення (вивезення) [2].

Загальний термін тимчасового ввезення (вивезення) товарів становить один рік з дня ввезення їх на митну територію України. Дозвіл на тимчасове ввезення (вивезення) може бути наданий щодо товарів, призначених для демонстрації або використання на виставках; професійного обладнання, необхідного особам, що прибувають в Україні, для підготовки репортажів; контейнери, піддони, упаковки, що ввозяться з якою-небудь комерційною операцією; зразки товарів і предметів, що залишаються власністю особи, яка перебуває або проживає за межами території тимчасового ввезення; товари, що ввозяться з освітніми, науковими чи культурними цілями; особисті речі пасажирів; матеріали для реклами та туризму.

Режим митний склад — це режим, під час якого ввезенні з-за межі митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків та зборів та без застосування заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного вивезення за межі митної території України [2].

У проекті нового Митного кодексу України надане більш точне визначення режиму стосовно до товарів, що вивозяться та зберігаються. Під ним розуміють митний режим, відповідно до якого товари, ввезені з-за меж митної території України, та товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем зі звільненням від сплати мит та податків та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [15].

Термін зберігання товарів, ввезених із-за меж митної території України, у режимі митного складу не може перевищувати трьох років з дати поміщення цих товарів у зазначений режим. Для зберігання товарів у митному режимі митного складу використовуються спеціальні обладнані приміщення, резервуари. Розміщення товарів на митний ліцензійний склад здійснюється на підставі договорів зберігання, укладеного між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності й влас-

ником складу, а також зовнішньоекономічного договору, товаросупровідних та інших документів. У законодавстві також наданий перелік товарів, які не можуть знаходитися в режимі митного складу (транзитні підакцизні товари, живі тварини, електроенергія, газ).

Під митним режимом **реімпорт** розуміють режим, відповідно до якого товари, що походять з України та вивезені за межі митної території України згідно з митним режимом експорту не пізніше, ніж у встановлений законодавством термін, увозяться на митну територію України для вільного обігу на цій території [2].

Відповідно до проекту нового Митного кодексу надане таке визначення цього режиму — це митний режим, відповідно до якого товари, що були раніше вивезені за межі митної території України в режимі експорту, випускаються для вільного обігу на митній території України без сплати ввізних мит та податків за умов, що за межами митної території України вони не піддавалися будь-яким операціям з переробки, та що сплачено всі суми відшкодування чи повернення мит та податків, які надавалися у зв'язку з їх вивезенням [15]. Таке визначення точніше враховує умови перебування товарів у режимі реімпорту.

Товари можуть переміщуватися через митний кордон України в митному режимі реімпорту, якщо вони походять з митної території України; увозяться на митну територію України не пізніше, ніж через один рік після їх вивезення (експорту) за межі митної території України; не використовувалися за межами України з метою одержання прибутку; увозяться у тому стані, у якому перебували на момент вивезення (експорту), крім змін унаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання.

Реекспорт — митний режим, відповідно до якого товари, що проходять з інших країн, не пізніше ніж у встановлений законодавством термін з моменту їх увезення на митну територію України вивозяться з цієї території в митному режимі експорту. У новій редакції Митного кодексу України надані уточнення щодо звільнення товарів від податків [2].

Умовами переміщення товарів у режимі реекспорту є такі:

1) митному органу подано дозвіл уповноваженого Кабінетом Міністрів України органу чи органу, визначеного міжнародним договором України, укладеним в установленому законом порядку, на реекспорт товарів;

2) товари, що реекспортуються, перебувають у тому ж стані, в якому вони перебували на момент ввезення на митну територію України, крім змін внаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання;

3) товари, що реекспортуються, не використовувалися на території України з метою одержання прибутку;

4) товари, що реекспортуються, вивозяться не пізніше ніж через один рік з дня їх ввезення на митну територію України [2].

Під **спеціальною митною зоною** розуміють митний режим, відповідно до якого до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон з-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з території таких зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного та нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом [2].

Митний орган, у зоні діяльності якого знаходиться спеціальна митна зона, з метою належної організації митного контролю може вимагати від органів управління цієї зони вжити такі заходи:

- 1) спорудження огорожі по периметру зони;
- 2) установлення обмежень щодо порядку доступу в зону в певні години роботи;
- 3) застосування інших заходів, що не перешкоджають нормальному функціонуванню зони відповідно до закону про таку зону [2].

Спеціальними митними зонами є частини території України, на яких запроваджено митний режим спеціальної митної зони. Створюються спеціальні митні зони шляхом прийняття окремого закону для кожної спеціальної митної зони з визначенням її статусу, території, строку, на який вона створюється.

Під режимом **магазин безмитної торгівлі** розуміють митний режим, взгідно з яким товари, а також супутні товарам роботи, не призначені для споживання на митній території України, перебувають та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю України, без справляння мита, податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, і без застосування заходів нетарифного регулювання [2].

У проекті нового Митного кодексу режим **магазин безмитної торгівлі** відповідно до міжнародних вимог замінено на поняття режим безмитної торгівлі, під яким розуміють режим, відповідно до якого товари, не призначені для споживання на митній території України, знаходяться та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску через державний кордон України, відкритих для міжнародного повітряного та морського сполучення, зі звільненням від сплати мит та податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [15].

Розташування магазинів безмитної торгівлі та

умови реалізації в них товарів повинні за законодавством виключати можливість споживання на митній території України. Термін перебування товарів у режимі магазину безмитної торгівлі не може перевищувати трьох років з дня їх поміщення у цей режим. Після закінчення або впродовж зазначеного терміну товари можуть бути заявлені митному органу для вільного обігу на митній території України; для вільного обігу за межами митної території України; для поміщення в режим митного складу; для знищення під митним контролем [2].

Магазинами безмитної торгівлі реалізуються товари в пунктах пропуску через державний кордон України або на транспортних засобах, що виконують міжнародні рейси, фізичним особам, що вид'їжають за кордон.

Режим переробки на митній території України — це митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, піддаються в установленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту [2].

Кількість операцій щодо переробки товарів у митному режимі переробки на митній території України не обмежується. Операції щодо переробки товарів можуть включати:

- 1) власне переробку товарів;
- 2) обробку товарів — монтаж, збирання, монтування та налагодження, унаслідок чого одержуються інші товари;
- 3) ремонт товарів, у тому числі відновлення та регулювання;
- 4) використання окремих товарів, що не є продуктами переробки, але які сприяють чи полегшують процес виготовлення продуктів переробки, якщо самі вони при цьому повністю витрачаються [2].

У проекті нового Митного кодексу визначені умови використання режиму й переробки товарів для вільного обігу на митній території України.

Режим переробки за межами митної території України — це митний режим, у якому товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну [2]. У митному законодавстві надані обмеження щодо строків перебування товарів за межами території, рекомендації щодо контролю обсягу виходу продуктів переробки та порядку їх митного оформлення.

Знищення або руйнування — це режим,

відповідно до якого товари, увезені на митну територію України, знищуються під митним контролем чи приводяться у стан, який виключає їх використання без справляння податків, установлених на імпорту, а також без застосування заходів нетарифного регулювання до товарів, що знищуються або руйнуються [2].

Знищення або руйнування товарів допускається з письмового дозволу митного органу, який надається за умови наявності дозволів інших органів державної влади, що здійснюють відповідно до їхньої компетенції контроль під час переміщення товарів через митний кордон України. Такий дозвіл митним органом не видається, якщо знищення товарів може завдати істотної шкоди навколишньому природному середовищу, а також в інших випадках, що визначаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи спільно з іншими органами державної влади, що здійснюють контроль під час переміщення товарів через митний кордон України. Зміни в трактуванні та використанні такого режиму в законодавчій базі не прогноуються.

Відмова на користь держави — це митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою користь [2]. У митному режимі відмови на користь держави на товари не нараховуються податки й збори, до товарів не застосовуються заходи нетарифного регулювання. Відмова від товарів на користь держави допускається з дозволу митного органу, який видається у порядку, що встановлюється. Кабінет Міністрів України визначає перелік товарів, що не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави. Зміни в трактуванні та використанні цього режиму в законодавчій базі не плануються.

Під час фінансової кризи, коли в Україні імпорту та експорту зменшився майже вдвічі, виникає негайна необхідність захисту національних інтересів країни. Політика захисту національних інтересів включає в себе і підтримку національних товаровиробників, і виробників об'єктів інтелектуальної власності. Тимчасово під час кризового стану доцільно розширити перелік цих режимів та додати режим експорту (імпорту) інтелектуальної власності. Це обумовлено тим, що діяльність митних органів націлена в цілому на забезпечення права власності юридичних та фізичних осіб, які мешкають на території України.

В Україні існує Реєстр об'єктів права інтелектуальної власності. Цей реєстр складається Держмитслужбою для сприяння захисту прав власників на об'єкти права інтелектуальної власності під час митного контролю та митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти, на підставі заяв осіб, яким відповідно до законодавства України належать майнові права на об'єкти права інтелектуальної власності. Реєстру прав

інтелектуальної власності іноземних громадян не існує. Тому слід зазначити необхідність формування реєстру прав інтелектуальної власності іноземних громадян та введення окремого режиму, а саме експорту (імпорту) інтелектуальної власності.

У режимі експорту (імпорту) інтелектуальної власності будуть ввозитися (вивозитися) літературні та художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, фонограми, відеограми, наукові відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, типографії інтегральних мікросхем, раціональні пропозиції, комерційні найменування, торгівельні марки. Цей режим треба ввести з метою захисту інтересів вітчизняних науковців та раціоналізаторів та тимчасово обмежити ввезення іноземних об'єктів інтелектуальної власності, тобто винаходів, рацпропозицій тощо. Крім того, треба розпочати формувати реєстр об'єктів інтелектуальної власності, тобто ввозитися повинні об'єкти інтелектуальної власності, які зафіксовані в реєстрі та повинен здійснюватися контроль за відповідністю імпортованих товарів існуючому реєстру при декларуванні товарів.

На пропускних пунктах практично неможливо вилучити контрабандні об'єкти інтелектуальної власності, адже інформація може провозитися в компактному вигляді в особистих речах пасажирів, тому дії щодо подальшого вилучення контрабандних, тобто незадекларованих об'єктів інтелектуальної власності, доцільно доручити податковій інспекції. Податкова інспекція в свою чергу під час аналізу облікової діяльності підприємств може визначити певні зрушення та наявність упровадження об'єктів інтелектуальної власності у практичну діяльність підприємств.

Об'єкти інтелектуальної власності, що імпортуються, повинні бути задекларовані в пунктах пропуску або в митном органі, у зоні діяльності якого розташований відповідний резидент. При цьому заповнюється вантажна митна декларація, яка є письмовою заявою встановленої форми, що подається митному органу, й містить відомості про товари, які переміщуються через митний кордон України, митний режим, у який вони заявляються. Крім того, треба ввести митну ставку для об'єктів інтелектуальної власності та диференціювати її залежно від важливості цього об'єкта для України, наприклад, від 0 до 10 % залежно від необхідності ввозу товарів.

Для нарахування мита на об'єкти інтелектуальної власності треба також відпрацювати механізм визначення митної вартості певного виду товарів. Вартість об'єктів інтелектуальної власності повинна визначатися непрямими методами за аналогічними цінами іноземних власників об'єктів інтелектуальної власності. Вивоз об'єктів інтелектуальної власності доцільно не обмежувати та встановити ставку 0 %. Крім того, можна використовувати непрямі методи впливу, тобто обмежувати ввоз об'єктів інтелектуальної власності. Такі заходи щодо введення

режиму ввоза (вивоза) об'єктів інтелектуальної власності дозволять захистити інтереси вітчизняних науковців та буде сприяти науковому розвитку країни.

Митні режими є дієвим методом державного регулювання економікою. Існуючі в Україні митні режими доцільно привести у відповідність до міжнародного законодавства.

В Україні існує тринадцять митних режимів: імпорт, експорт, реімпорт, реекспорт, транзит, тимчасове ввезення (вивезення), митний склад, спеціальна митна зона, магазин безмитної торгівлі, переробка на митній території України, знищення або руйнування, відмова на користь держави. В Україні юридично існує можливість застосовувати всі тринадцять режимів. Найбільш вживаними є режими експорту, імпорту, транзиту, митний склад.

У проекті нового Митного кодексу України зміст та процедура використання митних режимів приведена у відповідність до міжнародного законодавства та достатньо повно відображає їх зміст.

Спостерігається активізація діяльності режимів експорту, імпорту, транзиту в 2004—2007 рр., але світова фінансова криза внесе суттєві коригування в зміст, структуру та обсяг товарів, які перебувають в цих режимах. Тому з метою підвищення ефективності державного впливу необхідно розробити дієвих заходів щодо стимулювання експортної діяльності за рахунок державних дотацій підприємств суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і певних пільг (за можливістю перерозподілу в цей період Держбюджету) та заходи державного впливу для підтримки обсягів імпорту на існуючому рівні, створити умови для формування зони вільної торгівлі з Євросоюзом.

Література

1. **Міжнародна** конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція). 2. **Митний** кодекс України. 3. **Закон** України від 16.04.91 № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність». 4. **Закон** України від 05.04.2001 № 2371—ІІІ «Про митний тариф України». 5. **Постанова** Кабінету Міністрів України від 13.12.2002 «Про встановлення граничних термінів прохідного митного транзиту товарів». 6. **Гребельник О.** Митна політика в умовах трансформації економічної системи / О. Гребельник // Вісн. Акад. митн. служби України. — Дніпропетровськ, 1999. — №4. — С. 74. 7. **Підсумки** роботи митних органів України за 2006—2008 роки. — К.: ДМСУ, 2007. — 70 с. 8. **Ляшенко В. И.** Регулирование развития малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения : монография / В. И. Ляшенко / НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. — Донецк, 2007. — 452 с. 9. **Нападистий О.** Митний режим в Україні та його види / О. Нападистий // Право України. — 2000. — № 7. — С. 71.

10. **Науменко В. П.** Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / В. П. Науменко, П. В. Пашко, В. А. Руссков. — К.: Знання, 2006. — 394 с. 11. **Руссков В. А.** Новий Митний кодекс України й боротьба з порушеннями митних правил: узвичаєне та нове законодавство / В. А. Руссков // Юридичний журнал. — 2003. — № 1 (7). — С. 26—31. 12. **Шахматъев А.** Правовое регулирование таможенного режима временного ввоза (вывоза) товаров / А. Шахматъев // Хозяйство и право. — 1995. — № 9. — С. 111. 13. **Яцушко А. Н.** О понятии и классификации таможенных режимов / А. Н. Яцушко // Экономические и правовые проблемы таможенной деятельности : сб. науч. тр.: в 2 ч. — Ч. 1. — М., 1999. — С. 210 — 212. 14. www.kmu.gov.ua. 15. www.customs.gov.ua

Осадча Н. В. Митні режими як інструмент впровадження митної політики

Метою статті є аналіз відповідності існуючих митних режимів міжнародним вимогам, можливості їх практичного застосування в сучасних умовах господарювання, а також дослідження змін у законодавстві відносно регулювання зовнішньоекономічної діяльності та аналіз активності використання митних режимів.

Ключові слова: митний режим, імпорт, експорт, бартер, транзит, тимчасове ввезення (вивезення), склад, реімпорт, реекспорт, спеціальна митна зона.

Осадчая Н. В. Таможенные режимы как инструмент внедрения таможенной политики

Целью статьи является анализ соответствия существующих таможенных режимов международным требованиям, возможности их практического приложения в современных условиях ведения хозяйства. Исследование изменений в законодательстве относительно регуляции внешнеэкономической деятельности и анализ активности использования таможенных режимов.

Ключевые слова: таможенный режим, импорт, экспорт, бартер, транзит, временный ввоз (вывоз), состав, реимпорт, реекспорт, специальная таможенная зона.

Osadcha N. V. Custom regimes as instrument of introduction of customs policy

The purpose of the article is an analysis of conforming to of the existent custom modes the international requirements, possibilities of their practical application in the modern terms of manage. Research of changes in a legislation in relation to adjusting of foreign economic activity and analysis of activity of the use of the custom modes.

Key words: custom regime, import, export, exchange, transit, temporary importation (exportation), components, re-import, re-export, special custom zone.